

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ και Β΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Τίτλος:

**«Η μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στην
παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση»**

ΜΑΛΕΝΛΗΣ ΧΑΡΙΤΩΝ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στην παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση

Δημιουργός

Χαρίτων Μαδενλής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Α΄ και Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Ιούλιος 2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση (Α΄ Λυκείου)

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Φιλολογικής ζώνης:

Ιστορία

Χρονική διάρκεια

Οκτώ διδακτικές ώρες.

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, βιβλιοθήκη.

Εκτός σχολείου: δημόσια βιβλιοθήκη.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Απαιτείται εξοικείωση των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο καθώς και δυνατότητα να χρησιμοποιούν διάφορες εφαρμογές των Η/Υ όπως: προγράμματα επεξεργασίας κειμένου (Word), δημιουργίας χρονογραμμής και εννοιολογικών χαρτών και χρήση Wiki.

Όσον αφορά την υλικοτεχνική υποδομή απαιτείται να διαθέτει το σχολείο εργαστήριο πληροφορικής εξοπλισμένο με τουλάχιστον πέντε υπολογιστές και έναν βιντεοπροβολέα. Επίσης, απαιτείται να υπάρχει σχολική βιβλιοθήκη ή δημόσια βιβλιοθήκη στην περιοχή με βιβλία βυζαντινής ιστορίας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

Κατερίνα Φωτίου, [Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση](#), [Νεοελληνική Λογοτεχνία](#), 2011.

Αξιοποιείται ο πίνακας με τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης που υπάρχει στο παραπάνω σενάριο.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο προβλέπει την επιλογή από τους ίδιους τους μαθητές των βιβλίων βυζαντινής ιστορίας τα οποία καλούνται να μελετήσουν, προκειμένου να παρουσιάσουν τη δράση του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου, του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, και τη στάση του ιστορικού συγγραφέα απέναντί του. Επίσης, οι μαθητές θα εξετάσουν ποιήματα που εμπνέονται από τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, εντοπίζοντας τα μέσα με τα οποία η παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση αναδεικνύει το θέμα στο οποίο αναφέρεται και συγκρίνοντας το ιστορικό κείμενο με το λογοτεχνικό ως προς την παρουσίαση ενός ιστορικού προσώπου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Οι μαθητές τις πρώτες ώρες του σεναρίου εργάζονται ως ιστορικοί ερευνητές: επιλέγουν τις πηγές τις οποίες μελετούν προκειμένου να εξετάσουν τη δράση του τελευταίου βυζαντινού αυτοκράτορα τα τελευταία χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ως την Άλωση της Πόλης. Προσεγγίζοντας κριτικά τις ιστορικές πηγές εντοπίζουν τις πληροφορίες που σχετίζονται με το θέμα της έρευνάς τους και διαπιστώνουν την άποψη του ιστορικού συγγραφέα απέναντι στην ιστορική μορφή που αποτελεί αντικείμενο εξέτασης του σεναρίου. Οι ομάδες, με τη διακριτική καθοδήγηση του διδάσκοντα, πρέπει να επιλέξουν ιστορικές πηγές που παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και εκφράζουν είτε θαυμασμό για τη γενναιότητα και την αυτοθυσία του είτε αμφισβήτηση της στάσης του την κρίσιμη περίοδο της Άλωσης της Πόλης. Ο στόχος είναι να γίνει κατανοητή από τους μαθητές η υποκειμενική θεώρηση των ιστορικών γεγονότων και μορφών από τους ιστορικούς ερευνητές.

Στη συνέχεια του σεναρίου οι μαθητές εξετάζουν παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα τα οποία αναφέρονται στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο. Εξετάζοντας τα ποιήματα αυτά και διαπιστώνοντας τα μέσα με τα οποία η παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση παρουσιάζει το θέμα στο οποίο αναφέρεται, οι μαθητές αναμένεται να κατανοήσουν τη διαφορά του επιστημονικού από τον λογοτεχνικό λόγο: ο πρώτος στοχεύει στην πληροφόρηση και εξακρίβωση της ιστορικής αλήθειας, ο δεύτερος κυρίως στην τέρψη του αναγνώστη.

Οι εργασίες του σεναρίου εκπονούνται από τους μαθητές ομαδικά. Για την εκπόνηση εργασιών απαιτείται οι μαθητές κάθε ομάδας να συναντιούνται μεταξύ τους, εκτός σχολικού ωραρίου, σε έναν κοινό χώρο (στο σπίτι κάποιου με πρόσβαση στο διαδίκτυο ή σε κάποιον άλλο χώρο όπου η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι δωρεάν). Επίσης, οι μαθητές ενθαρρύνονται να συνεργαστούν μεταξύ τους

ασύγχρονα αναρτώντας τις απόψεις τους στο Wiki της τάξης. Την τελευταία ώρα του σεναρίου προβλέπεται η εκπόνηση ατομικών εργασιών από όλους τους μαθητές στο σχολείο, για να διαπιστωθεί ο βαθμός απόκτησης των δεξιοτήτων που προβλέπει το σενάριο.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου αναμένεται οι μαθητές:

- να συνειδητοποιήσουν τη μεγάλη ευθύνη του ηγέτη, όταν καλείται να πάρει σημαντικές αποφάσεις για το κοινωνικό σύνολο
- να διαπιστώσουν την τραγικότητα των προσώπων που καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα στον εύκολο δρόμο της υποταγής που εξασφαλίζει την επιβίωση και στην ανηφορική πορεία της αντίστασης που εξασφαλίζει την αθανασία
- να συνειδητοποιήσουν τον συλλογικό πόνο που προκαλεί μια εθνική συμφορά, τη μεταβίβαση του πόνου αυτού στις άλλες γενιές και τους τρόπους με τους οποίους οι επόμενες γενιές προσεγγίζουν τις ιστορικές στιγμές του παρελθόντος.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκεται οι μαθητές:

- να διαπιστώσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων
- να κατανοήσουν τα μέσα (εκφραστικά μέσα, λεξιλόγιο, στοιχεία στιχουργικής) με τα οποία η ποίηση πραγματεύεται και προβάλλει το θέμα στο οποίο αναφέρεται
- να κατανοήσουν τη λειτουργία της ποίησης στη διαχείριση του συλλογικού πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά στις επόμενες γενιές

- να διαπιστώσουν τα χαρακτηριστικά του ύφους του ιστορικού κειμένου
- να αντιμετωπίσουν κριτικά τα ιστορικά κείμενα συγκρίνοντάς τα με τα ποιητικά τόσο ως προς το ύφος όσο και ως προς τους στόχους που υπηρετούν.

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκεται οι μαθητές να μπορούν:

- να διακρίνουν στα ποιητικά κείμενα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης
- να εντοπίζουν και να αξιολογούν τα μέσα με τα οποία η ποίηση παρουσιάζει τα θέματα τα οποία πραγματεύεται
- να διαβάζουν κριτικά τις ιστορικές πηγές διακρίνοντας την ιστορική αφήγηση από τη θέση του ιστορικού συγγραφέα απέναντι σε πρόσωπα και γεγονότα
- να συγκρίνουν το έργο και τους στόχους του ιστορικού και του ποιητή
- να χειρίζονται με ευχέρεια τα προγράμματα δημιουργίας χρονογραμμής και εννοιολογικών χαρτών
- να συνεργάζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας τόσο μέσα στη σχολική τάξη όσο και στον εικονικό χώρο του Wiki
- να αντιμετωπίζουν κριτικά το διαδίκτυο, όχι δηλαδή ως απλοί δέκτες πληροφοριών αλλά ως συνδιαμορφωτές του παγκόσμιου διαδικτυακού υλικού μέσω της ανάρτησης προσωπικού υλικού στην ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο προβλέπει την ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας των μαθητών τόσο μέσα στον φυσικό χώρο της σχολικής τάξης, του εργαστηρίου πληροφορικής και της βιβλιοθήκης κατά τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου όσο και στον εικονικό χώρο του Wiki σε χρόνο πέρα από το σχολικό ωράριο. Οι μαθητές μελετούν τα ποιητικά κείμενα που τους δίνονται και επιπλέον επιλέγουν τα ιστορικά κείμενα από τα οποία

θα αντλήσουν τις πληροφορίες που απαιτούν οι δραστηριότητες του σεναρίου. Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει όπου κρίνεται απαραίτητο καθοδηγώντας και δίνοντας τις απαραίτητες διευκρινήσεις στους μαθητές μέσα στη σχολική τάξη κατά την εφαρμογή του σεναρίου καθώς και στον χώρο του Wiki, όπου απαιτείται να εργάζονται οι μαθητές, προκειμένου μέσω της ανατροφοδότησης να επιτευχθεί η βελτίωση του παραγόμενου υλικού και η απόκτηση ανάλογων δεξιοτήτων από τους μαθητές. Στο τέλος του σεναρίου προβλέπεται η εκπόνηση ατομικής εργασίας από όλους τους μαθητές, για να διαπιστωθεί ο βαθμός απόκτησης των δεξιοτήτων που προβλέπει το σενάριο.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο εντάσσεται στην ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» και έχει στόχους που συνάδουν με το αντίστοιχο [Πρόγραμμα Σπουδών](#) για το μάθημα της Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου. Παράλληλα, εξετάζεται η παρουσίαση μιας ιστορικής προσωπικότητας μέσα από ιστορικά και ποιητικά κείμενα. Επιλέχθηκε η μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου, γιατί θεωρήθηκε πως έχει ενδιαφέρον για τους μαθητές να εξετάσουν τη δράση ενός ηγέτη ο οποίος καλείται να διαχειριστεί μια μεγάλη εθνική κρίση και να πάρει αποφάσεις για το σύνολο και τον εαυτό του. Η δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου είναι αντικείμενο ιστορικής έρευνας και παράλληλα συγκινεί τους ποιητές από τα χρόνια της Άλωσης έως τις μέρες μας. Θεωρείται ότι οι μαθητές της Α΄ Λυκείου, που έχουν την τάση (της ηλικίας τους) να ασκούν κριτική σε όσα αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους, θα δεχτούν με ενδιαφέρον να εξετάσουν κείμενα που προσεγγίζουν από διαφορετική σκοπιά μια ιστορική μορφή και καταλήγουν σε διαφορετική θέση: από την αμφισβήτηση της δράσης του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου (βλ. ιστορικό έργο του Γιάννη Κορδάτου) έως τον

θαυμασμό για την αυτοθυσία του (βλ. παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στο τέλος του αυτοκράτορα).

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το [Πρόγραμμα Σπουδών](#) για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου περιέχει την ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» και προβλέπει τη μελέτη χαρακτηριστικών της μοντέρνας και παραδοσιακής ποίησης. Παράλληλα στα Προγράμματα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας και των τριών τάξεων του Λυκείου προβλέπεται η μελέτη ιστορικών πηγών. Ειδικότερα η Βυζαντινή Ιστορία διδάσκεται στη Β΄ Λυκείου.

Στο πλαίσιο αυτό, που διαμορφώνουν τα Προγράμματα Σπουδών, το σενάριο περιλαμβάνει την εξέταση των χαρακτηριστικών παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων που αναφέρονται στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο και παράλληλα ιστορικών κειμένων με το ίδιο θέμα. Επομένως, μπορεί το σενάριο να εφαρμοστεί τόσο στην Α΄ όσο και στη Β΄ Λυκείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο σενάριο αξιοποιούνται εφαρμογές των ΤΠΕ, όπως η δημιουργία χρονογραμμής και εννοιολογικού χάρτη. Η δημιουργία χρονογραμμής για τη μελέτη ιστορικών θεμάτων βοηθάει τους μαθητές να αποκτήσουν συνολική θεώρηση μιας ιστορικής περιόδου αποτυπώνοντας παραστατικά τη χρονική σχέση των γεγονότων. Ο εννοιολογικός χάρτης χρησιμοποιείται ως μέσο οπτικοποίησης των πληροφοριών που αντλούν οι μαθητές κατά την αποκωδικοποίηση του ιστορικού κειμένου με κριτήριο τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται μια ιστορική μορφή. Ο εννοιολογικός χάρτης αξιοποιείται ως μέσο κριτικής αντιμετώπισης του υλικού που εξετάζεται και έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ιστορικής σκέψης από τους μαθητές (Οικονόμου 2012).

Επιπλέον, η χρήση των ΤΠΕ καθιστά την εκπαιδευτική διαδικασία πιο ενδιαφέρουσα και ελκυστική, καθώς δημιουργεί ένα αυθεντικό επικοινωνιακό

πλαίσιο μέσω των δραστηριοτήτων ανάρτησης ενός άρθρου στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια.

Η χρήση του Wiki, ως πλατφόρμας όπου αναρτώνται και σχολιάζονται οι εργασίες από μαθητές και διδάσκοντα, εξασφαλίζει τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής διαδικασίας (μαθητών και διδάσκοντα) πέρα από τη σχολική τάξη και την περιορισμένη διάρκεια του σχολικού ωραρίου συμβάλλοντας στην απαιτούμενη ανατροφοδότηση (Παντζαρέλας 2012).

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων¹

«Ανακάλυμμα της Κωνσταντινούπολης». Στο *Ποιητική Ανθολογία, Β΄. Μετά την Άλωση (15ος και 16ος αιώνας)*. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 15-16. Αθήνα: Δωδώνη, 1985 [1965].

«Το πάρσιμο της Πόλης 29 Μαΐου 1453». Στο *Συλλογή Δημοτικών ασμάτων. Παλαιών και νέων*. Επιμ. Αθ. Ιατρίδης, 15-16. Αθήνα: Τυπογραφείον Δ. Αθ. Μαυρομμάτη, 1859.

Γεώργιος Βιζυηνός, «Ο τελευταίος Παλαιολόγος». *Αιθίδες Αύραι*, 59. Αθήνα: Ερατώ, 2006 [1884].

Οδυσσέας Ελύτης, «Θάνατος και Ανάστασις του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου». *Ετεροθαλή*, 41-43. Αθήνα: Ίκαρος, 1974.

Κ. Π. Καβάφης, «Θεόφιλος Παλαιολόγος». *Άπαντα Ποιητικά*, 262. Αθήνα: Ύψιλον/Βιβλία, 1990.

Νίκος Καζαντζάκης, Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος. *Θέατρο-Τραγωδίες με βυζαντινά θέματα (απόσπασμα)*, 520-525. Αθήνα: Ελένη Καζαντζάκη, 1998.

Κώστας Καρυωτάκης, «Μαρμαρωμένε Βασιλιά». Στο *Τα ποιήματα (1913-1928)*. Επιμ. Γ. Π. Σαββίδη, 221. Αθήνα: Νεφέλη, 1992.

¹ Βλ. και αρχείο συνοδευτικού υλικού.

Γιώργος Ξενάριος, [Η πτώση του Κωνσταντίνου](#) (απόσπασμα), 57-61. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Στο σενάριο προβλέπεται να επιλέξουν οι μαθητές τις ιστορικές πηγές από τις οποίες θα αντλήσουν υλικό για να εκπονήσουν τις αντίστοιχες δραστηριότητες. Ωστόσο προτείνονται τα παρακάτω ιστορικά έργα:

Μιχαήλ Δούκας. *Βυζαντινοτουρκική Ιστορία* Επιμ. Βρ. Καραλής, 481-485, 523-525, 529-531, 542-543. Αθήνα: Κανάκης, 1997.

Ελισάβετ Ζαχαριάδου. «Κωνσταντίνος ΙΑ΄ και Μωάμεθ Β΄. Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως». Στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τ. Θ*, 205-213. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1980.

Γιάννης Κορδάτος. *Ακμή και παρακμή του Βυζαντίου*, 528-590. Αθήνα: Μπουκουμάνη, 1974.

Μιχαήλ Κριτόβουλος. *Βυζαντίου Άλωσις*. Επιμ. Φ. Καλαϊτζάκης, 143-147. Αθήνα: Δημιουργία, 1999.

Νικόλαος Νικολούδης. «Ιωάννης Η΄ και Κωνσταντίνος ΙΑ΄». Στο *Ιστορία των Ελλήνων. τ.8 Βυζαντινός Ελληνισμός: Υστεροβυζαντινοί χρόνοι*. Επιμ. Αλ. Σαββίδης, 428-461. Αθήνα: Δομή, 2006.

Γεώργιος Σφραντζής. *Βραχύ Χρονικό*. Επιμ. Δ. Μονιού. Αθήνα: Κανάκης, 2006.

Donald M. Nicol. *Οι τελευταίοι αιώνες του Βυζαντίου 1261 – 1453*. Μτφ. Στ. Κομνηνός, 577-615. Αθήνα: Παπαδήμας, 2005

Georg Ostrogorsky. *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους τ.3*. Μτφ. Ιω. Παναγόπουλος, 254-277. Αθήνα: Ιστορικές Εκδόσεις Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, 2006.

Steven Runciman. *Η άλωση της Κωνσταντινούπολης 1453*. Μτφ. Ν. Νικολούδης, 93-107. Αθήνα: Παπαδήμας, 2002.

Alexandre A. Vasiliev. *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 324 – 1453*. Μτφ. Δ. Σαβράμης, 803-820. Αθήνα: Πελεκάνος, 2006.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Στην Α΄ φάση (διάρκειας μιας διδακτικής ώρας), κατά την οποία οι μαθητές πρόκειται να εισαχθούν στο θέμα της διδακτικής ενότητας μέσω των προσωπικών τους βιωμάτων, των προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών τους (Κελεπούρη & Χοντολίδου 2012: 66), καλούνται να θυμηθούν γεγονότα, πρόσωπα και στοιχεία του βυζαντινού πολιτισμού, τα οποία έχουν διδαχθεί στο Γυμνάσιο. Οι μαθητές χωρισμένοι ανά ομάδες δημιουργούν στον υπολογιστή μια χρονογραμμή με τα σημαντικότερα κατά τη γνώμη τους γεγονότα, πρόσωπα και μνημεία του Βυζαντίου. Ο εκπαιδευτικός τους παρακινεί να εμπλουτίσουν τη χρονογραμμή με εικόνες που θα αντλήσουν από το διαδίκτυο και, αν είναι δυνατό, να αξιοποιήσουν τυχόν βυζαντινά μνημεία της περιοχής τους. Για τη δημιουργία της χρονογραμμής προτείνεται η χρήση του TimeRime, που δίνει τη δυνατότητα εμπλουτισμού με εικόνες και βίντεο.

Ακολουθεί παρουσίαση των εργασιών κατά την οποία οι ομάδες είναι δυνατό να δεχτούν ερωτήσεις για τις επιλογές τους. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης που διεξάγεται με στόχο την ανάδειξη των σημαντικότερων στιγμών της ιστορίας του Βυζαντίου που συμπεριλήφθησαν από τις ομάδες στις χρονογραμμές τους ο εκπαιδευτικός απευθύνει στους μαθητές την παρακάτω ερώτηση: Ποια από τις στιγμές/ποιο από τα πρόσωπα του Βυζαντίου που συμπεριλάβατε στη χρονογραμμή σας πιστεύετε ότι θα ενέπνεε έναν ποιητή; Στόχος της ερώτησης είναι να ενημερωθούν οι μαθητές για το θέμα του σεναρίου που αφορά την εξέταση ιστορικών πηγών και ποιημάτων που αναφέρονται στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο, τελευταίο αυτοκράτορα του Βυζαντίου.

Οι μαθητές αναρτούν την εργασία τους στο Wiki της τάξης ώστε να είναι δυνατό μετά το τέλος της διδακτικής ώρας να συνεργαστούν τα μέλη κάθε ομάδας διορθώνοντας πιθανά λάθη στη χρονογραμμή που δημιούργησαν και

συμπληρώνοντάς τη με πιθανές πληροφορίες που έπειτα από τη συζήτηση και την παρουσίαση των εργασιών των άλλων ομάδων κρίνουν ότι πρέπει να συμπεριλάβουν. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να σχολιάσει στο Wiki την εργασία κάθε ομάδας πριν από τη δεύτερη διδακτική ώρα. Με τον τρόπο αυτό το Wiki γίνεται εργαλείο που εξασφαλίζει σημαντικό βαθμό συνεργασίας μαθητών και καθηγητών ακόμη και εκτός σχολικού ωραρίου (Παντζαρέλας 2012: 30).

Τις υπόλοιπες διδακτικές ώρες οι μαθητές (έχοντας ενημερωθεί για το θέμα του σεναρίου κατά την Α' φάση) συνεχίζουν με την εκπόνηση των δραστηριοτήτων της Β' φάσης (διάρκειας έξι διδακτικών ωρών), που αφορούν τη μελέτη ιστορικών πηγών και ποιημάτων. Τη δεύτερη διδακτική ώρα οι μαθητές δουλεύουν στον χώρο μιας Βιβλιοθήκης, όπου καλούνται να επιλέξουν τα ιστορικά βιβλία από τα οποία θα αντλήσουν πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου, τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου.

Θεωρείται σημαντικό να επιλέξουν οι μαθητές με την καθοδήγηση του διδάσκοντα τις πηγές τις οποίες θα εξετάσουν δουλεύοντας στον χώρο μιας Δημόσιας ή Σχολικής Βιβλιοθήκης, καθώς έτσι από τη μια εξοικειώνονται με τη χρήση ενός τέτοιου χώρου και από την άλλη ως ιστορικοί ερευνητές καλούνται, αντιμετωπίζοντας κριτικά το υλικό που πρέπει να εξετάσουν, να επιλέξουν αυτό που σχετίζεται με το αντικείμενο εξέτασής τους (Γρυντάκης 2001). Η καθοδήγηση του εκπαιδευτικού πρέπει να αφορά μόνο τη σύντομη παρουσίαση των βιβλίων που επιλέγουν οι μαθητές και την επιλογή διαφορετικών πηγών από κάθε ομάδα είτε από το έργο των ιστορικών της Άλωσης (ενδεικτικά προτείνονται αποσπάσματα από το έργο των Φραντζή, Κριτοβούλου, Δούκα) είτε από νεότερους ιστορικούς (ενδεικτικά βλ. πεδίο [Κείμενα](#) για ιστορικά έργα που μπορούν να αξιοποιηθούν) με στόχο να εξασφαλιστεί ποικιλία και πλούτος πληροφοριών καθώς και εξέταση ιστορικών κειμένων που διαφοροποιούνται ως προς τη θέση των ιστορικών συγγραφέων απέναντι στη δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Αφού επιλέξουν οι ομάδες τα ιστορικά έργα στα οποία θα στηρίξουν την εργασία τους, τα δανείζονται από τη Βιβλιοθήκη προκειμένου να τα μελετήσουν ατομικά στο σπίτι, για να είναι έτοιμοι να ασχοληθούν με την εκπόνηση των εργασιών της τρίτης διδακτικής ώρας. Για τον λόγο αυτό πρέπει τα μέλη κάθε ομάδας να ανταλλάξουν μεταξύ τους τα βιβλία που δανείστηκαν, ώστε όλοι οι μαθητές της ομάδας να έχουν ετοιμαστεί επαρκώς στο σπίτι ως την επόμενη διδακτική ώρα.

Κατά την τρίτη διδακτική ώρα οι μαθητές στο εργαστήριο πληροφορικής δουλεύοντας κατά ομάδες αποδελτιώνουν τα αποσπάσματα από τα ιστορικά έργα που επέλεξαν δημιουργώντας εννοιολογικούς χάρτες με θέμα: ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος τον καιρό της άλωσης της Κωνσταντινούπολης και η παρουσίασή του από τους ιστορικούς. Η χρήση εννοιολογικών χαρτών βοηθά τους μαθητές να οπτικοποιήσουν τις πληροφορίες αποκωδικοποιώντας το ιστορικό κείμενο με κριτήριο το θέμα που εξετάζουν και συσχετίζοντας τα συμπεράσματά τους με πληροφορίες του κειμένου. Η χρήση των εννοιολογικών χαρτών διευκολύνει την κριτική αντιμετώπιση του υλικού και κατ' επέκταση την ανάπτυξη ιστορικής σκέψης από τους μαθητές (Οικονόμου 2012). Δηλαδή, οι μαθητές καλούνται να διαπιστώσουν τη δράση του ιστορικού ήρωα και την άποψη που διατυπώνει ο ιστορικός επιστήμονας στο έργο του για τον ήρωα, κατανοώντας την υποκειμενική διάσταση στη θεώρηση των ιστορικών γεγονότων από τους ιστορικούς. Στη συνέχεια πρέπει οι μαθητές να αποτυπώσουν παραστατικά τα συμπεράσματά τους σε έναν εννοιολογικό χάρτη δείχνοντας τη σχέση δράσης του ήρωα-άποψης του ιστορικού-συμπερασμάτων των ερευνητών μαθητών. Κάθε ομάδα πρέπει να αναρτήσει την εργασία της στο Wiki του μαθήματος προκειμένου να είναι διαθέσιμη για όλες τις ομάδες που θα κληθούν μετά την παρουσίαση των εργασιών κατά την επόμενη διδακτική ώρα να συνθέσουν τα συμπεράσματα όλων των ομάδων.

Την τέταρτη διδακτική ώρα οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης όλες οι ομάδες πρέπει να κρατούν σημειώσεις για να συμπληρώσουν τον εννοιολογικό χάρτη της ομάδας τους με τα συμπεράσματα όλων

των υπόλοιπων ομάδων δημιουργώντας έναν συγκεντρωτικό εννοιολογικό χάρτη που θα περιλαμβάνει τα συμπεράσματα όλων των ομάδων. Για την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής πρέπει οι μαθητές να εργαστούν ομαδικά εκτός σχολείου και να αντλήσουν από το υλικό που έχουν αναρτήσει στο διαδίκτυο όλες οι ομάδες.

Την πέμπτη και έκτη διδακτική ώρα οι ομάδες εκπονούν εργασίες που αφορούν τη μελέτη ποιημάτων² εμπνευσμένων από τη μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου. Συγκεκριμένα κάθε ομάδα ασχολείται με διαφορετικό ποίημα ως εξής:

1η ομάδα: δύο δημώδη τραγούδια

2η ομάδα: Γεώργιος Βιζυηνός, «Ο τελευταίος Παλαιολόγος»

3η ομάδα: Νίκος Καζαντζάκης, *Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος* (απόσπασμα από έμμετρο θεατρικό έργο)

4η ομάδα: Κωνσταντίνος Καρυωτάκης, «Μαρμαρωμένη Βασιλιά»

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, «Θεόφιλος Παλαιολόγος»

5η ομάδα: Οδυσσέας Ελύτης, «Θάνατος και Ανάστασις του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου».

Κάθε ομάδα γράφει ένα άρθρο με περιεχόμενο τις πληροφορίες του ποιήματος για τον Παλαιολόγο σε συσχέτισμό με τα στοιχεία για τη ζωή και το έργο του Παλαιολόγου τα οποία άντλησαν από τις ιστορικές πηγές. Στο άρθρο τους εξηγούν τους λόγους για τους οποίους η λογοτεχνία εμπνέεται από σημαντικές ιστορικές στιγμές του παρελθόντος και ιστορικές μορφές σαν τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, αναφερόμενοι στις επιλογές του αυτοκράτορα ο οποίος κλήθηκε να πάρει σημαντικές αποφάσεις σε κρίσιμες για τους συμπολίτες του στιγμές και να επιλέξει ανάμεσα στην επιβίωση και την αυτοθυσία. Επίσης, οι μαθητές διαπιστώνουν την αξία της λογοτεχνίας στη διαχείριση του συλλογικού πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά μελετώντας τα μέσα με τα οποία τα παραδοσιακά ή μοντέρνα ποιήματα πραγματεύονται το θέμα τους. Αφού μελετήσουν τα μέλη κάθε ομάδας τα

² Βλ. αρχείο συνοδευτικού υλικού.

χαρακτηριστικά της μοντέρνας και παραδοσιακής ποίησης σε πίνακα που τους δίνεται, κατατάσσουν το ποίημα που μελετούν στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση, στηρίζοντας την απάντησή τους σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου και της μορφής του ποιήματος. Η εργασία πρέπει να αναρτηθεί στο Wiki, ώστε οι μαθητές πριν από την επόμενη διδακτική ώρα να έχουν πρόσβαση στις εργασίες όλων των ομάδων, προκειμένου να μελετήσουν κατά ομάδες, εκτός σχολικού ωραρίου, όλα τα ποιήματα και τις απαντήσεις που αφορούν την κατάταξη των ποιημάτων στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση με στόχο να καταρτίσουν μια λίστα στην οποία θα έχουν κατατάξει τα ποιήματα από το πιο παραδοσιακό στο πιο μοντέρνο.

Την έβδομη διδακτική ώρα παρουσιάζουν οι ομάδες τις εργασίες τους. Παράλληλα όλοι οι μαθητές πρέπει να κρατούν σημειώσεις ώστε να είναι σε θέση ως την επόμενη διδακτική ώρα δουλεύοντας κατά ομάδες εκτός σχολικού ωραρίου να συνθέσουν ένα συγκεντρωτικό άρθρο με θέμα την ποιητική ανάπλαση της δράσης του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου από τους νεοέλληνες ποιητές. Την εργασία αυτή την αναρτούν στο Wiki, ώστε τόσο οι μαθητές όσο και ο διδάσκοντας να τη σχολιάσουν και να ξεχωρίσουν την πληρέστερη, η οποία θα αναρτηθεί στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια συμπληρώνοντας το λήμμα για τον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο.

Την όγδοη διδακτική ώρα, αφού γίνει ολιγόλεπτη συζήτηση στην τάξη σχετικά με την εργασία που επιλέχτηκε να αναρτηθεί στη Βικιπαίδεια, οι μαθητές καλούνται να παραγάγουν τον δικό τους λόγο αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν στις προηγούμενες φάσεις του σεναρίου (Κελεπούρη & Χοντολίδου 2011: 66). Οι μαθητές μελετούν ατομικά ένα απόσπασμα από το έργο του Γιώργου Ξενάριου «Η πτώση του Κωνσταντίνου», το οποίο, αν και κατατάσσεται στην νεοελληνική πεζογραφία, χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα ποιητικό αφήγημα. Μελετούν επίσης και ένα μικρό απόσπασμα από το άρθρο του Νικόλαου Νικολούδη με τίτλο «Οι ύστατοι Παλαιολόγοι: Ιωάννης Η΄ και Κωνσταντίνος ΙΑ΄».

Και τα δύο κείμενα πραγματεύονται τις τελευταίες στιγμές του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Η εργασία που πρέπει να εκπονήσουν οι μαθητές αφορά τη σύγκριση του λογοτεχνικού κειμένου με το ιστορικό ως προς τις πληροφορίες που δίνουν για το τέλος του αυτοκράτορα, το ύφος και τους στόχους που υπηρετούν τα δύο κείμενα. Καθώς ήδη οι μαθητές έχουν μελετήσει ιστορικά κείμενα και ποιητικά έργα που αναφέρονται στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο συγκρίνοντάς τα μεταξύ τους, θεωρείται ότι η ατομική εργασία της όγδοης διδακτικής ώρας θα δείξει τον βαθμό στον οποίο οι μαθητές απέκτησαν γνώσεις και δεξιότητες που προβλέπει η εφαρμογή του σεναρίου.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το φύλλο εργασίας είναι κοινό για όλες τις ομάδες.

Α΄ φάση

1^η διδακτική ώρα

1. Αφού θυμηθείτε γεγονότα, πρόσωπα και μνημεία του Βυζαντίου να τα τοποθετήσετε σε μια χρονογραμμή που θα δημιουργήσετε στον υπολογιστή σας (προτείνεται η χρήση του TimeRime). Να εμπλουτίσετε τη χρονογραμμή σας με εικόνες αξιοποιώντας και βυζαντινά μνημεία της περιοχής σας. Την εργασία σας θα την αναρτήσετε στο Wiki της τάξης και θα την παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης πριν από το τέλος της διδακτικής ώρας.
2. Κατά την παρουσίαση της εργασίας σας σημειώστε τις παρατηρήσεις που σας έγιναν. Επίσης, κατά την παρουσίαση της εργασίας των άλλων ομάδων σημειώστε ό,τι νομίζετε θα ήταν χρήσιμο για να συμπληρώσετε στη δική σας χρονογραμμή.
3. Συζήτηση: Ποια από τα γεγονότα και τα πρόσωπα της ιστορίας του Βυζαντίου, τα οποία παρουσιάστηκαν στις χρονογραμμές των ομάδων πιστεύετε ότι θα ενέπνεαν έναν ποιητή και γιατί;
4. Εργασία στο σπίτι: Να συνεργαστείτε εκτός σχολείου και με βάση τις σημειώσεις σας και το υλικό που έχουν αναρτήσει οι υπόλοιπες ομάδες στο

Wiki, να διορθώσετε και να συμπληρώσετε ό,τι κρίνετε απαραίτητο στη χρονογραμμή σας. Να έχετε υπόψη σας ότι ο καθηγητής σας θα σχολιάσει την τελική εργασία σας στο Wiki.

Β΄ φάση

2^η διδακτική ώρα

1. Θα μεταβούμε όλοι μαζί στη Δημόσια Βιβλιοθήκη. Να συνεργαστείτε με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σας και να επιλέξετε ένα ή δύο βιβλία ιστορίας τα οποία αναφέρονται στα τελευταία χρόνια του Βυζαντίου ως την Άλωση και συγκεκριμένα στη δράση του τελευταίου αυτοκράτορα Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου. Να έχετε υπόψη σας ότι την επόμενη διδακτική ώρα θα αποδελτιώσετε τις πληροφορίες που περιέχονται στα βιβλία τα οποία επιλέξατε και αναφέρονται στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο.
2. Εργασία στο σπίτι: Να μελετήσετε τα αποσπάσματα από τα βιβλία τα οποία επιλέξατε, που αναφέρονται στη δράση του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου τα τελευταία χρόνια πριν από την Άλωση της Πόλης. Αν δεν βρείτε τόσα αντίτυπα όσα τα μέλη της ομάδας σας, να φροντίσετε να τα δανειστούν όλοι, ώστε να είναι έτοιμοι για την εκπόνηση των εργασιών της επόμενης διδακτικής ώρας.

3^η και 4^η διδακτική ώρα

1. Να αποδελτιώσετε τις πληροφορίες που περιέχονται στα αποσπάσματα από τα ιστορικά έργα τα οποία μελετήσατε και αφορούν τη δράση του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου κατά τα τελευταία χρόνια του Βυζαντίου ως την Άλωση. Επίσης, να διαπιστώσετε και να παρουσιάσετε τη θέση του ιστορικού συγγραφέα απέναντι στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο. Τα συμπεράσματά σας να τα παρουσιάσετε με τη βοήθεια ενός εννοιολογικού χάρτη (προτείνεται η χρήση του [Text 2 Mind Map](#)) με τρόπο τέτοιο ώστε να φαίνεται ποιες από τις δράσεις του ιστορικού ήρωα προβάλλει ο ιστορικός συγγραφέας και ποια

άποψη εκφράζει για αυτές. Την εργασία σας θα την αναρτήσετε στο Wiki της τάξης για να είναι προσβάσιμη από τους συμμαθητές και τον καθηγητή σας.

2. Θα παρουσιάσετε την εργασία σας στην ολομέλεια της τάξης. Κατά τη διάρκεια της παρουσίας να κρατήσετε τις απαραίτητες σημειώσεις, ώστε να είστε σε θέση να εκπονήσετε την παρακάτω εργασία στο σπίτι.
3. Εργασία στο σπίτι: Τα μέλη κάθε ομάδας να συνεργαστείτε εκτός σχολείου και με βάση τις σημειώσεις σας και το υλικό που έχουν αναρτήσει όλες οι ομάδες στο Wiki να συντάξετε έναν εννοιολογικό χάρτη, συγκεντρωτικό όλων των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξαν οι ομάδες και αφορούν τη δράση του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου τα τελευταία χρόνια του Βυζαντίου ως την Άλωση της Πόλης, καθώς και τη στάση των ιστορικών συγγραφέων απέναντι στη δράση αυτή. Ο καθηγητής σας θα σχολιάσει την εργασία όλων των ομάδων στο Wiki.

5^η και 6^η διδακτική ώρα

1. Αφού μελετήσετε τα παρακάτω ποιήματα που αντιστοιχούν στην ομάδα σας και αναφέρονται στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο, να εκπονήσετε τις δραστηριότητες που ακολουθούν:

1η ομάδα: δύο δημώδη βυζαντινά τραγούδια ([«Ανακάλυψη της Κωνσταντινούπολης»](#), [«Το πάρσιμο της Πόλης 29 Μαΐου 1453»](#).)

2η ομάδα: Γεώργιος Βιζυηνός, [«Ο τελευταίος Παλαιολόγος»](#).

3η ομάδα: Νίκος Καζαντζάκης, [Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος](#) (απόσπασμα από έμμετρο θεατρικό έργο).

4η ομάδα: Κωνσταντίνος Καρυωτάκης, [«Μαρμαρωμένη Βασιλιά»](#).

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, [«Θεόφιλος Παλαιολόγος»](#).

5η ομάδα: Οδυσσέας Ελύτης, [«Θάνατος και Ανάστασις του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου»](#).

Ποιες πληροφορίες για τον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο δίνονται στα ποιήματα; Γιατί αυτές οι πληροφορίες ευαισθητοποίησαν τους ποιητές που εμπνεύστηκαν από τη μορφή του Παλαιολόγου; Να συσχετίσετε τις πληροφορίες αυτές με τις αντίστοιχες που αντλήσατε από τις ιστορικές πηγές.

- Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η αξία των ποιημάτων στη διαχείριση του πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά στις επόμενες γενιές;
- Με ποια μέσα αναδεικνύουν τη μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου τα ποιήματα που μελετήσατε;
- Έχοντας υπόψη σας τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης που σας δίνονται στον σχετικό [πίνακα](#) να εντοπίσετε στα ποιήματα που μελετήσατε χαρακτηριστικά με βάση τα οποία θα κατατάσσατε τα συγκεκριμένα ποιήματα στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση.

Να αναρτήσετε την εργασία σας στο Wiki της τάξης, γιατί είναι απαραίτητη για να εκπονήσετε την παρακάτω εργασία στο σπίτι πριν από την έβδομη διδακτική ώρα.

2. Εργασία στο σπίτι: Τα μέλη κάθε ομάδας να συνεργαστείτε εκτός σχολείου και, αφού λάβετε υπόψη σας την κατάταξη όλων των ποιημάτων στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση, να καταρτίσετε μια λίστα ξεκινώντας από το πιο παραδοσιακό ως το πιο μοντέρνο ποίημα. Ο καθηγητής σας θα σχολιάσει τις λίστες όλων των ομάδων.

7^η διδακτική ώρα

1. Να παρουσιάσετε τις εργασίες που εκπονήσατε τις δύο προηγούμενες διδακτικές ώρες. Κατά την παρουσίαση των εργασιών κάθε ομάδας να κρατάτε τις απαραίτητες σημειώσεις για να εκπονήσετε στο σπίτι την παρακάτω εργασία.

2. Εργασία στο σπίτι: Τα μέλη κάθε ομάδας να συνεργαστείτε εκτός σχολείου και, αφού λάβετε υπόψη σας τις σημειώσεις σας και τις εργασίες όλων των ομάδων που παρουσιάστηκαν κατά την έβδομη διδακτική ώρα, να συνθέσετε ένα άρθρο με θέμα την ποιητική ανάπλαση της δράσης του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου από τους νεοέλληνες ποιητές. Να αναρτήσετε το άρθρο σας στο Wiki, για να σχολιαστεί από τα μέλη των άλλων ομάδων και τον καθηγητή σας. Θα προσπαθήσουμε συνεργαζόμενοι εκτός σχολικού ωραρίου μέσω του Wiki, μαθητές και καθηγητής, να ξεχωρίσουμε το άρθρο που θα αναρτηθεί στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια συμπληρώνοντας το λήμμα για τον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο.

8^η διδακτική ώρα

Έχοντας υπόψη σας τις πληροφορίες που αντλήσατε από ποιητικά και ιστορικά κείμενα σχετικά με τη δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καθώς και τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης που εντοπίσατε στα ποιήματα τα οποία μελετήσατε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες να εκπονήσετε ατομικά την παρακάτω εργασία, η οποία θα αξιολογηθεί από τον καθηγητή σας:

Σας δίνονται αποσπάσματα από το έργο του Γιώργου Ξενάριου «[Η πτώση του Κωνσταντίνου](#)», το οποίο, αν και κατατάσσεται στην νεοελληνική πεζογραφία, χαρακτηρίζεται ποιητικό αφήγημα, καθώς και από το ιστορικό άρθρο του Νικόλαου Νικολούδη με τίτλο «[Οι ύστατοι Παλαιολόγοι: Ιωάννης Η΄ και Κωνσταντίνος ΙΑ΄](#)». Αφού τα μελετήσετε, να γράψετε ένα άρθρο στο οποίο θα συγκρίνετε μεταξύ τους το λογοτεχνικό με το ιστορικό έργο ως προς τις πληροφορίες που δίνουν για το τέλος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, το ύφος των δύο κειμένων και τους στόχους που υπηρετούν.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου είναι δυνατό να επεκταθεί η μελέτη των ιστορικών πηγών, κυρίως αν απευθύνεται σε μαθητές της Β΄ Λυκείου, οι οποίοι διδάσκονται Βυζαντινή Ιστορία. Επίσης, αν το σενάριο εφαρμοστεί στην Α΄ Λυκείου, στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση», είναι δυνατό να περιοριστεί η έκταση των ιστορικών πηγών που θα μελετήσουν οι μαθητές, αν ο διδάσκοντας θέλει να επιμείνει περισσότερο στα λογοτεχνικά κείμενα. Σε αυτή την περίπτωση μπορεί εκ των προτέρων να επιλέξει ο διδάσκοντας σύντομα αποσπάσματα από ιστορικά έργα που αναφέρονται στη δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ή να παραπέμψει τους μαθητές σε ιστοσελίδες με ιστορικό περιεχόμενο.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Εκτιμάται ότι είναι πιθανό να αντιμετωπιστούν δυσκολίες στη χρήση των εργαλείων δημιουργίας χρονογραμμής και εννοιολογικών χαρτών καθώς και στη χρήση του Wiki. Για να αποφευχθεί αυτό το ενδεχόμενο προτείνεται να διατεθεί μία ώρα πριν από την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου προκειμένου οι μαθητές να ασκηθούν στη χρήση των εφαρμογών αυτών. Επίσης, σε πιθανή δυσκολία των μαθητών να εργαστούν διαδικτυακά στο σπίτι λόγω αδυναμίας πρόσβασης στο διαδίκτυο, προτείνεται να ενθαρρυνθούν οι μαθητές να εργαστούν σε χώρους της πόλης τους όπου παρέχεται δωρεάν πρόσβαση στο διαδίκτυο (π.χ. κάποια δημόσια βιβλιοθήκη ή κάποιος πολιτιστικός χώρος).

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γρυντάκης Μ. Γ. 2001. Το παράθεμα ως στοιχείο για διατύπωση ερωτήσεων και ανάπτυξη κριτικής σκέψης. *Εκπαιδευτικά* 59-60: 72-76.

Κελεπούρη Μ. & Ε. Χοντολίδου. 2012. Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhniass_2.pdf [21/8/2013]

Οικονόμου, Β. 2012. Νοητικοί και Εννοιολογικοί χάρτες στην ιστοσελίδα [Η τεχνολογία στην εκπαίδευση](#) [21.8.2013].

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelasp_0.pdf [21/8/2013]